

شاهنامه شاه خورشید چهر

نویسنده:

میرزا علی کاشفی خوانساری

نشر گویا

سرشناسه: کاشفی خوانساری، سیدعلی، ۱۳۵۰ - Kashefi Khansari, Ali

عنوان و نام پدیدآور: شاهنامه شاه خورشید چهر / نویسنده سیدعلی کاشفی خوانساری؛

همکاران آرش ابوترابی همدانی ... و دیگران.

مشخصات نشر: تهران، نشر گویا، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۴۳۲ ص.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۲۸-۶۳-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: همکاران آرش ابوترابی همدانی، سیدمحسن مهرابی، فاطمه مهری، آرزو انواری، فاطمه سادات میرصانع.

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- در ادبیات

موضوع: شعر مذهبی فارسی -- تاریخ و نقد

موضوع: حمله خوانی

سازمان: آرش ابوترابی همدانی، آرش

ردیف: PIR۳۶۰۴

رده بند: دیوبند ۱۳۱، ۱۱۰

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۴۷۵۵

نشر گویا

خیابان کریم خان زند، روبروی ایرانشهر، پلاک ۸۹

تلفن: ۸۸۳۱۳۴۳۱ - ۸۸۸۲۸۸۸۴

www.gooyabooks.com info@gooya-books.com

gooya.publication

gooyabookstore

شاهنامه شاه خورشید چهر

سید علی کاشفی خوانساری

همکاران: آرش ابوترابی همدانی، سید محسن مهرابی، فاطمه مهری،

آرزو انواری، فاطمه سادات میرصانع

طراح جلد: امیر علانی

چاپ نخست: ۱۳۹۹

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۲۸-۶۳-۴

چاپ: خانه‌ی فرهنگ و هنر گویا

حق چاپ و انتشار کلیه‌ی مطالب محفوظ است.

فهرست

۹.....	شنا
۱۵.....	مقدمه

حماسه های دینی پیش از حمله حیدری

۲۱.....	حماسه چیست؟
۲۲.....	دین و حماسه های دینی در ادبیات بررسی
۲۳.....	پیشروان باذل
۲۴.....	علی نامه
۲۶.....	خاوران نامه
۲۷.....	سعادت نامه
۳۱.....	شاهنامه حیرتی
۳۲.....	غزوه نامه اسیری
۳۲.....	کتاب ملا فارغ
۳۸.....	سایر حماسه های دینی

حمله حیدری و حماسه های پس از آن

۳۹.....	تعریف حمله سرایی
---------	------------------

۴۰	زمینه‌های حمله‌سرایایی
۴۱	حمله‌سرایان
۴۵	حمله‌خوانی
۴۶	حماسه‌های علوی پس از حمله حیدری
۴۷	جنگ‌نامه
۴۸	سپه‌نامه
۴۹	سپاه‌وندنامه
۵۰	سپه‌نامه
۵۱	اردیبه‌شت‌نامه
۵۲	افتخارنامه
۵۳	خلافت‌نامه
۵۴	سایر منظومه‌های حماسی علوی
۵۵	مختارنامه‌ها و حماسه‌ها، عابدی و عابدی و
۵۸	ارزش حماسه‌های دینی

بازل خراسانی

۵۹	زندگی باذل
۶۲	آثار باذل
۶۳	حمله حیدری
۸۳	منابع و الگو
۸۷	نسخه‌شناسی
۸۸	تأملی دیگر در کار باذل

میرزا ابوطالب فندرسکی

۱۷۳	زندگینامه
۱۷۴	آثار ابوطالب فندرسکی

۱۷۹		حمله حیدری
۱۸۳		تکمله نجف
۱۸۴		نسخه‌شناسی
۱۸۶		تأملی در کار فندرسکی

آزاد کشمیری

۲۴۱		زندگی آزاد
۲۵۱		مقام آزاد
۲۵۶		منبع تاریخی
۲۵۷		نسخه‌شناسی
۲۵۹		جنگ جل

راجی کرمانی

۳۱۷		زندگی
۳۲۴		آثار راجی
۳۲۷		حمله حیدری
۳۳۵		نسخه‌شناسی
۳۳۸		تأملی در کار راجی
۳۴۷		رزم خیبر

منابع

۴۱۵		کتاب‌ها
۴۱۷		مقالات
۴۱۹		نمایه

اشاره

زَنُوا مَجَالِسَكُمْ بِذِكْرِ عَلِيٍّ^۱

(رسول اکرم (ص))

همه عمر برندارم سر از این خمار مستی
که هنوز من نبودم که تو در دلم نشست
سعدی

محبت امیرالمؤمنین، ولی الله محمدین حضرت مولانا علی، علیه السلام، آن چنان با جان و ایمان رزندگی ایرانیان آمیخته و چنان ساحات مختلف باور، تفکر، فرهنگ و تمدن ایشان تحت تأثیر قرار داده که جلوه‌های مکرر آن را از هر سو نشان می‌توان گرفت.

یکی از این جلوه‌ها که به شکل سنت و عادت خوانی و نقل‌گویی در جای‌جای زندگی سنتی ایرانیان نمود داشته است، مناسبت‌های حماسی درباره دلاوری‌های مولای متقیان، علی علیه السلام است که با عنوان «حملة حیدری» سروده و شنوده می‌شده‌اند.

۱. طبری آملی، عماد الدین محمد، بشارة المصطفی لشیمعة المرتضی، ج ۲، ص ۶۰، المناجیه الحیدریة، نجف، چاپ دوم، ۱۳۸۳ق؛ و همچنین علامه حلی، حسن بن یوسف، کشف الیقین فی فضائل امیر المؤمنین (ع)، محقق و مصحح: درگامی، حسین، ص ۴۵۰، وزارت ارشاد، تهران، چاپ اول، ۱۳۱۱ق؛ مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۳۸، ص: ۱۹۹، دار احیاء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم، ۱۴۰۳ق.

این اشعار حماسی در قالب‌هایی چون مداحی، نقالی، پرده‌خوانی، شمایل‌گردانی و تعزیه در تمام ایام سال به کار می‌رفته و از رایج‌ترین گونه‌های قصه‌گویی و هنرهای نمایشی سرزمینمان بوده است.

این فقیر، تتبع در حمله حیدری را در فروردین ماه سال ۱۳۷۹ و همزمان با اعلام سال به نام نامی امیرالمؤمنین علی (ع) آغاز کرد. گمانم این بود که ظرف چندماه گزیده‌ای از این منظومه فراهم و منتشر شود. غافل از این که این کار سه سر دراز دارد و تا امروز حدود بیست سال است مرا به دنبال آن می‌گردانند و سبب نگارش کتب و مقالاتی شده است.

در آغاز امیری ملک و ناشناس روبه‌رو بودم. در کتاب‌های معتبر ادبی، به‌ندرت فراتر از یکی دو جمله به این منظومه اشاره رفته بود و برخی حمله حیدری باذل و باخی، حمله حیدری، راجی را نام برده بودند. بسیاری از بزرگان از سر دلسوزی می‌فرمودند که این مجموعه ارزش تصحیح و تنقیح ندارد و نباید وقت خود را تلف کنیم.

فهارس نسخ خطی و مراجعه به کتابخانه‌ها مهم‌ترین منابع این فقیر بود و بر همین پایه، روزهای زیادی را در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات، مجلس شورای اسلامی، استادان، قدس رضوی، مسجد گوهرشاد، مسجد سپهسالار، کتابخانه ملی تبریز و کتابخانه ملک گذراندم.

سرنخ‌هایی که استادانی چون مرحوم دکتر عزیزالله جوینی، حجت‌الاسلام دکتر علی شیخ‌الاسلامی، مرحوم استاد حسین حائری، محمد میرکیانی و مرحوم دکتر جابر عناصری ارائه کردند، بسیار راهگشا بود. همین‌طور راهنمایی‌ها و دلگرمی‌های دوستانم بهروز ایمانی و علی اوجبی که وامدار ایشان خواهم بود.

البته در سال‌های نخست این مسیر، بیش از هر کس دوست فاضل و گرمی، آرش ابوترابی همدانی همراه و یاری‌گرم بود که هر کجا هست خداوند پناه و یاورش باشد.

پیش از این اثر، دو کتاب در زمینه حمله‌سرایي از این فقیر انتشار یافته است: یکی «حیدرنامه» که منتخبی از حماسه‌های دینی درباره مولای متقیان است و سال ۱۳۸۱ به همت انتشارات موعود عصر انتشار یافت و دیگری «حمله‌خوانی و حمله‌سرایي» که از سوی نشر حوا در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ دو نوبت به چاپ رسید.

در همین سال‌ها مقالات متعددی نیز در این خصوص به چاپ رساندم: در مجله‌ی «نور» میراث مکتوب، کتاب ماه هنر، ادبیات داستانی، پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان، موعود، گلستان قرآن و... همچنین در مقالات و سخنرانی‌هایم در زمینه قصه‌گویی دینی همواره نکات و یافته‌هایی را درباره حمله‌خوانی مطرح کرده‌ام.

در طول مسیر تدوین این کتاب به همان‌طور که اشاره شد، در سال‌های نخست، آرش ابوترابی همدانی همراه و یاور و راهنمایم بود. در سال‌های دهه هشتاد، دوستان پژوهشگرمان سرکار خانم آزاده‌ای، خانم نیکی سیاهپوش و آقای سید مقداد ترابی در جست‌وجوهی که بخانه‌ای و بررسی نسخ، همراهم بودند. در سال‌های اخیر هم از همراهی دوست‌هایم زهرا طاهری، فاطمه‌سادات میرصانع، مهدی شعبانی و لیلا بلون بهره‌مند شدم که از همگی، کمال تشکر را دارم. بازبینی و اصلاح نهایی این کتاب به همت برادرم، دکتر سید محسن مهرابی صورت پذیرفت که ممنون و مدبرانه بودیم.

کتاب حمله‌خوانی و حمله‌سرایي، درحقیقت مجموعه‌ای از مقالات چاپ‌شده مطبوعاتی فقیر بود که با نوعی تعجیل به کسوت کتاب درآمده

بود؛ پس به جای تجدید چاپ آن کتاب، لازم دانستم مجموعه‌ای دقیق‌تر فراهم آید؛ لذا دو مقاله از آن کتاب که با موضوع اصلی، کمتر مرتبط بود، حذف گردید و چهار فصل مربوط به نمونه اشعار به کتاب قبلی افزوده شد. همچنین مقدمه کتاب نیز مورد بازنگری و بازنویسی کلی قرار گرفت و دو مقاله جدید جایگزین مقاله حماسه‌سرایی دینی شد؛ سایر مقالات هم ویرایش و کامل شد.

تیمه ایر کتاب‌ها جز با همکاری و بزرگواری کتابداران و مدیران وقت محترم کتابخانه نمی‌شد. مرحوم استاد حائری در کتابخانه مجلس، آقای صفر ایری و علی قلعه‌خندابی در بخش مخزن و آقایان پالیزدار، مصوری و مرعشی در بخش میکروفیلم و دوست عزیزم آقای کوروش نوروز مرادی در این کتابخانه همواره متقبل زحمات ما بودند.

در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران مدیون حسن خلق و بزرگواری سرکار خانم فریبا حری، مسئول سالن نسخ خطی و همکاران محترم ایشان در آن بخش و آقای شجاعی مسئول بخش کفاسی هستیم.

در کتابخانه آستان قدس که به حق و به سیمین نام متبارک حضرت ثامن الحجج (ع) از مرتب‌ترین کتابخانه‌های کشور است، ماهون لطف استاد غلامعلی عرفانیان، حجت‌الاسلام طالب‌الحق، حجت‌الاسلام قاسمیان و آقایان افخمی و ناصری هستیم. همچنین از ریاست وقت محترم کتابخانه ملی تبریز جناب آقای احمد طبری و همکاران ایشان متشکرم.

خود بیش از هر کس و پیش از همه به نقایص فراوان این کوشش معترفم و از این بابت نخست از حضرت حیدر کرار و سپس از استادان و دانشمندان و دانشجویان و علاقه‌مندان ادب پارسی شرمسارم.

باشد که این وجیزه ناچیز، طرح موضوع و آغازی برای پژوهش‌های

وزین و متین استادان بزرگوار دربارہ حماسہ‌های دینی در ادب فارسی
همچون حمله حیدری باشد و باشد که مولای درویشان حضرت بوتراب از
سر مهر و کرم بر این ذره ناچیز و روسیاه نظری به‌لطف کند.

به ذره گر نظر مهر، بوتراب کند
به آسمان رود و کار آفتاب کند

یا علی

سید علی کاشفی خوانساری